

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Rondetafelgesprek over femicide

Vaste commissie voor Justitie en Veiligheid

Datum: donderdag 8 juni 2023

Zaal: Troelstraal

Tijd: 10.00 tot 13.00 uur

Blok 1 – Slachtoffers van intieme terreur en nabestaanden van slachtoffers van femicide (10.00-11.00)

1. mw. Anne-Marie van den Bersselaar, nabestaande
2. mw. Lia van den Bersselaar, nabestaande
3. mw. Godwaldt, nabestaande

Blok 2 – Hulpverleners en beleidsmakers (11.00-12.00)

1. mw. Kuypers, voorzitter Landelijk Netwerk Veilig Thuis
2. mw. Stolk, advocaat en bestuurslid van Stichting Landelijk Advocaten Netwerk Gewelds- en Zeden Slachtoffers (LANGZS)
3. mw. Brekelmans, Sterk Huis
4. mw. Klomp, programmamanager Zorg en Veiligheid bij de politie

Blok 3 – Wetenschappelijke en maatschappelijke experts (12.00-13.00)

1. mw. Monsma, journalist en maker van onder andere de podcast 'Vrouwenmoord'
2. mw. Aarten, senior onderzoeker Fonds Slachtofferhulp
3. mw. Gülsen, nationaal ambassadeur van de campagne Orange the World (tegen geweld tegen vrouwen) van UN Women
4. mw. Van den Donker, interventiespecialist op het gebied van huiselijk geweld

U treft hierna de binnengekomen gespreksnotities.

Geachte Kamerleden en genodigden,

Mijn zus Gea Godwaldt is in 2020 vermoord door haar man op het moment dat ze aangaf te willen scheiden. In dat jaar zijn er 44 vrouwen vermoord, het grootste deel om dezelfde reden.

Samen met ongeveer 25 nabestaanden van femicide heb ik een aanpakplan opgesteld om het hoge aantal slachtoffers van femicide in Nederland te verlagen. Gezamenlijk zijn we tot de conclusie gekomen dat er minimaal twaalf maatregelen ingezet moeten worden om tot het beoogde resultaat te komen. De punten ondersteunen elkaar. Educatie bij politie heeft bijvoorbeeld meer zin als er mogelijkheden zijn voor doorverwijzing naar oplossingen om daders en slachtoffers in een vroeg stadium te helpen. De twaalf punten zijn ontstaan op basis van ervaringen van nabestaanden, met gebruik van reeds bestaand wetenschappelijk onderzoek en kennis vanuit Veilig Thuis.

De twaalf aanpakpunten:

1. Gebruik de term femicide.
2. Maak geld vrij voor aanpak femicide.
3. Zorg voor een hulplijn huiselijk geweld.
4. Zorg voor meer educatie.
5. Stel op ieder politiebureau een agent aan voor huiselijk geweld.
6. Waarborg de veiligheid van slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld.
7. Laat daders van huiselijk geweld een BORG training volgen.
8. Maak van huiselijk geweld een high impact crime.
9. Herbeoordeel de strafmaatregelen bij huiselijk geweld.
10. Pas de voorwaarden aan van verplichte documenten.
11. Optimaliseer de onderlinge informatie uitwisseling tussen hulpinstanties.
12. Zorg voor betere hulpverlening aan nabestaanden femicide slachtoffers.

Femicide is volgens onderzoek voorspelbaar doordat er een patroon in de aanloop ernaartoe zit. Hierdoor zijn ze voor een groot deel te voorkomen. Als de maatregelen er waren geweest in 2020 hadden mijn zus en veel andere vrouwen nog geleefd. Daarnaast hebben we een aanzienlijk percentage van alle moorden opgelost als dit cijfer van deze voorspelbare moorden gaat dalen. Ik ga verkort door de punten heen:

1. Het benoemen van het probleem met het woord **FEMICIDE** helpt de omvang duidelijk te krijgen.
2. Om dit probleem aan te pakken is **geld** nodig. Het gezin wordt gezien als de hoeksteen van de samenleving. Een gezonde thuisbasis, maakt mensen mentaal en lichamelijk gezond en veerkrachtig. Deze investering zal zichzelf daarom terug kunnen verdienen.
3. Een **telefonische hulplijn** (115), maakt de drempel voor hulpzoekenden lager. VT is veelal niet laagdrempelig genoeg om diverse redenen. De hulplijn zal kennis verhogend werken en daarnaast verwijzing naar andere hulp bevorderen. Veelal blijken dodelijke slachtoffers van intieme terreur niet of nauwelijks contactmomenten met hulpinstanties gehad.

4. Onder de bevolking is **educatie** belangrijk als preventiemiddel en de weg naar een oplossing bij escalatie. Door scholing op basis, voortgezet en beroepsonderwijs (bij hulpverlenende beroepen, zoals politie, huisartsen, maatschappelijk werkers e.d.). Een folder huiselijk geweld bij de huisarts met daarin de rode vlaggen is bijvoorbeeld een snelle manier om slachtoffers te benaderen.
5. Een speciaal **agent huiselijk geweld** op ieder bureau zoals in bijvoorbeeld Spanje, heeft als voordeel dat het vertrouwelijk is in tegenstelling zoals een wijkagent wordt ervaren. De vele meldingen die politie nu ervaart i.v.m. huiselijk geweld, kan een gespecialiseerde politieagent efficiënter op lossen. Niet alle agenten hoeven op korte termijn bijgeschoold te worden. Er is een verminderde kans op herhaalmeldingen op hetzelfde adres, door betere inschatting en contact en doorverwijzing naar andere hulpverleningsmogelijkheden.
6. Filomena is een mooi voorbeeld van hoe de **veiligheid voor slachtoffers** gewaarborgd kan worden. Uitbreiding van deze projecten, de Spaanse oplossing bij stalking en een beter op elkaar aansluitende structuur binnen hulpverlening, zal hieraan bijdragen.
7. De **BORG** regeling vanuit de reclassering, is een traject voor daders in de fase dat het net of net niet tot escalatie is gekomen. Echter blijkt dit veelal opgelegd te worden aan de verkeerde doelgroep. Na extreme escalatie of bij een dader die daarnaast crimineel gedrag vertoont of een bijkomende verslavingsproblematiek heeft. Daarnaast is het traject, volgens de aanbieder, gericht op common couple violence, hier is geen sprake van bij deze doelgroep. Een dader-slachtoffer dynamiek vraagt om een andere benadering .
8. **High impact crime** van huiselijk geweld blijkt uit verhalen van daders zinvol. Zij geven veelal aan pas tot inzicht te komen nadat ze aangehouden of veroordeeld zijn. Hoe verder dit punt ligt door wat strafbaar is, hoe later dit inzicht tot stand zal komen.
9. **Herbeoordeling en verzwaren strafmaatregelen** is volgens nabestaanden nodig i.v.m. veiligheid. Daarnaast waren de aanwezige nabestaanden ervan overtuigd dat daders direct het ouderlijk gezag horen te verliezen over de kinderen die ze met het door hen gedode slachtoffer hebben. De enige uitzondering daarop, zou zelfverdediging mogen zijn.
10. Er zijn veel voorbeelden waar daders of hun familie, geld ontvangen dat vrijkomt door het doden van het slachtoffer. Daarom moeten alle **officiële documenten** die binnen een relatie opgesteld worden, van de volgende voorwaarde te worden: bij een strafbaar feit van de ene begunstigde of verzekeringnemer naar andere begunstigde/verzekeringnemer toe, kan het document herzien worden. Het document zou dan aangepast moeten worden als in een reeds ontbonden relatie.
11. Tussen hulpinstanties **informatie-uitwisseling optimaliseren** zal de bereikbaarheid van en voor slachtoffers vergroten en ze meer veiligheid kunnen bieden. Een externe partij die deze koppelingen op zich neemt zal de eventuele beperking die de instanties nu voelen over verantwoordelijkheidsverschuiving weg kunnen nemen.
12. Betere **hulpverlening voor nabestaanden** van femicide slachtoffers is nodig omdat door het relationele dader/slachtoffer-verband, er een vergroot probleem ontstaat met afwikkelingen. Kinderen van net boven de achttien jaar bijvoorbeeld, komen op straat te staan zonder ouders, inkomen of psychische hulp.

Barbara Godwaldt

Gespreksnotitie standpunt LNVT over aanpak femicide Input voor Rondetafelgesprek femicide op 8 juni 2023

Op Internationale Vrouwendag woensdag 8 maart jl. hebben het Landelijk Netwerk Vrouwenopvang en het Landelijk Netwerk Veilig Thuis in de vorm van een persbericht aandacht gevraagd voor femicide. De campagne luidde: **#StopFemicide** en **#NietEénMeer**¹. Met daarin de oproep aan het kabinet om een integrale aanpak te ontwikkelen om het aantal gevallen van femicide omlaag te brengen. In het persbericht wordt het standpunt van het LNVT over de aanpak van femicide omschreven². Bij deze een samenvatting.

Elke acht dagen een slachtoffer van femicide

In Nederland spreken we vaak over 'geweld in de relationele sfeer' of 'een familiedrama' als het gaat over femicide. Deze termen zijn verhullend, ze geven niet aan wat er daadwerkelijk aan de hand is. Femicide is een high impact crime, dat ook als zodanig behandeld moet worden. Elke acht dagen wordt er in Nederland een vrouw vermoord. Vaak omdat een vrouw uit een relatie wil stappen of op een andere manier haar grenzen aangeeft.

Gender gerelateerd geweld

Het is van belang om te erkennen dat het bij **femicide gaat om geweld dat gebonden is aan gender**. Het overkomt vrouwen vaker dan mannen. Zes op de tien vrouwen die tussen 2017 en 2021 in Nederland door geweld om het leven kwamen, werden door hun (ex-)partners vermoord. In onze maatschappij zijn vrouwen nog te vaak de ondergeschikte partij in een relatie en daarmee afhankelijker van de man dan andersom.

Intieme terreur

Bij femicide is er in veel gevallen sprake van een geweldsvorm die we intieme terreur noemen. **Intieme terreur kenmerkt zich door een patroon van controle en dwang**. Dit kan zich uiten in het isoleren, vernederen en/of intimideren van de partner, ernstig fysiek geweld en/of seksueel geweld, soms zelfs met een fatale afloop: femicide.

Samen met het Landelijk Netwerk Vrouwenopvang doet het LNVT daarom de oproep om de handen ineen te slaan en aan de slag te gaan met een integrale aanpak. Met de volgende aandachtspunten:

1. Oproep aan het veld: **Herken de rode vlaggen** die kunnen duiden op intieme terreur met het risico op een fatale afloop, zoals stalking, geweld tijdens de zwangerschap, poging tot verwurging, toenemend geweld en stelselmatige intimidatie.³ De rol van politie in het herkennen van signalen is hierin van groot belang.
2. **Pak de strafbaarstelling aan.** Het Verdrag van Istanbul, het EHRM en diverse Europese landen onderschrijven het belang van strafbaarstelling van intieme terreur. Anders dan bij commune delicten, is hier in de kern sprake van

---

¹ De slogan #NietEénMeer komt van het Spaanse Ni Una Mas. Het verwijst naar de vele vrouwenmoorden die worden gepleegd in Latijns-Amerika. Met de slogan Ni Una Mas geven vrouwen aan dat ze het niet langer pikken. De term is overgenomen door vrouwen overal in de wereld.

² Het Landelijk Netwerk Veilig Thuis heeft ook een bijdrage geleverd aan de Aanpak Femicide van Barbara Godwaldt. Het LNVT onderschrijft het initiatief dat de groep nabestaanden van femicide slachtoffers heeft genomen om de notitie met waardevolle aanbevelingen en adviezen aan te bieden aan de volksvertegenwoordigers.

³ [Factsheet Intieme terreur | VNG](#)

stelselmatige en terugkerende gedragspatronen van (eenzijdige) intimiderende uitingen die verergeren met uiteindelijk mogelijk dodelijke gevolg. Deze zijn echter niet naar eenheid van tijd en plaats (incidentgericht Wetboek van strafrecht) te duiden. De delictomschrijving van stalking is niet voldoende om dergelijke gedragspatronen te kunnen vervolgen.

3. **Organiseer vroegtijdige rechterlijke oordelen**; want het huidige rechtsstelsel is niet toereikend. Een paar voorbeelden:
  - a. Maak een Wet waarbij veiligheidsonderzoek-/voorwaarden (zoals Veilig Thuis thans stelt) juridisch afdwingbaar gesteld worden. Het treffen van benodigde afdwingbare beschermingsmaatregelen (bijvoorbeeld contact- en locatieverbod ook opleggen aan slachtoffer) kan op deze manier via het bestuursrecht georganiseerd worden.
  - b. Creëer de mogelijkheid om – met waarborg voor voldoende rechtsbescherming - noodzakelijke bindende veiligheidsvoorwaarden op te leggen voor zowel het kind als diens gezaghebbende ouders voor de duur die nodig is. Denk aan het Europese Beschermingsbevel.
  - c. Ontwikkel een (online)gebied verbod, breid het Tijdelijk Huisverbod uit naar 3 maanden, creëer wettelijke mogelijkheid voor tijdelijke opheffing van het gezag van de ouder bij verdenking strafbare kindermishandeling (zoals in Frankrijk), of verzwaar de strafnormen bij huiselijk geweld (vanwege grote maatschappelijke impact; maak afhankelijkheidsrelatie tot strafverzwarende omstandigheid).
4. Maak het **veiliger en laagdrempelig** om aangifte te doen, door de naam van degene die aangifte doet niet te vermelden of ervoor te zorgen dat een melding volstaat - zoals bij strafbare kindermishandeling. In het algemeen roepen we Den Haag op om werk te maken van strafrecht dat meer is ingericht op bescherming van het slachtoffer en minder op die van de dader.
5. Zorg voor **snelle opvolging na een melding**. Bij een melding waarbij er sprake is van ernstig huiselijk geweld is het ondenkbaar dat er pas na zes weken contact wordt gelegd. Maak het mogelijk dat er binnen één week opvolging is na een dergelijke melding.
6. Maak de **hulpverlening laagdrempelig en toegankelijk**. Dat kan door meer inloopcentra als Filomena⁴ of het Family Justice Centre te realiseren en juridisch in te bedden. Maar ook door de chatfunctie van Veilig Thuis 24/7 beschikbaar te maken in plaats van uitsluitend tijdens kantooruren, zodat mensen die hulp zoeken daar altijd meteen terecht kunnen met hun verhaal.
7. Zorg voor **goede publieksvoorlichting**; deze is nodig om slachtoffers, omstanders en potentiële plegers te voorzien van de juiste kennis over het gevaar van escalerende gedragspatronen. Aandacht en kennis over niet-fatale verwurging kan letterlijk slachtoffers (en plegers) voorkomen.

---

⁴ www.filomena.nl

Gespreksnotitie LANGZS femicide
8 juni 2023, 11.00-12.00uur

Elke 8 dagen wordt er in Nederland een vrouw vermoord door vrijwel altijd een man en meestal haar ex(man) of ex(partner) De term die gebruikt wordt in dit soort zaken is femicide.

Er is dus sprake van een veel voorkomend verschijnsel. Desondanks heeft het begrip femicide in ons land weinig bekendheid. De laatste tijd neemt de aandacht daarvoor wel toe, nu ook de media er notie van neemt dat er in dit kader sprake is van een ernstig systeemfalen van de instanties jegens de vrouwen die gevaar lopen. Het niet (tijdig) ingrijpen van instanties leidt uiteindelijk tot de dood van deze vrouwen. En dat is bijzonder, want hoewel niet in alle gevallen moord te voorkomen is, is er juist in de aanloop naar femicide vaak sprake van duidelijke kenmerken ofwel de 'rode vlaggen' die leiden naar een zo onveilige situatie voor de vrouw dat zij het risico loopt om vermoord te worden en derhalve beschermd zou moeten worden door een actieve overheid.

Het is nodig dat bewustwording omtrent partnerdoding ontstaat, te vaak wordt nog gesproken van 'eerwraak' (andere culturele achtergrond) of van "een gezinsdrama", maar dat is het niet. Men herkent de aanloop naar een partnerdoding niet en het past ook niet binnen de beeldvorming van de 'nette' normen en waarden van ons land. Men gaat dan ook vaak op zoek naar een verklaring en legt daarbij regelmatig de schuld bij het slachtoffer zelf (victim blaming). Immers waarom kiest zij dan toch ook de verkeerde partner? Waarom bezit zij niet het vermogen om het geweld te stoppen? Waarom heeft zij zichzelf en haar kinderen niet in veiligheid gebracht? Enzovoort, enzovoort.

Deze vragen worden niet alleen na het plaatsvinden van de tragedie gesteld, maar ook door de hulpverlenende en justitiële instanties waar een vrouw uiteindelijk durft aan te kloppen nog voor een eventueel tragedie kan plaatsvinden. En als zij dat doet, dan zal de vrouw (en vaak haar kinderen) zelf moeten onderduiken, en meerdere malen aangiftes moeten doen of meldingen moeten maken, wil men haar enigszins kunnen helpen of zelfs helaas maar geloven.

Het rapport dat is opgesteld na de moord op Linda van der Giessen was al duidelijk, maar toch was er een tweede inspectierapport nodig (na de moord op de 16-jarige Humeyra) om wakker te worden en te bedenken dat het nodig is om na een aangifte direct hoog in te zetten en te acteren. Niet direct om de dader te straffen, maar wel om in te grijpen met eventuele hulpverlening; een preventieve aanpak dus. Dit teneinde een fatale afloop voor te zijn

Tot op de dag van vandaag worden aangiftes van vrouwen in overwegende mate niet of onvoldoende serieus genomen en enkel behandeld als een geïsoleerde simpele mishandeling, bedreiging of belediging en zelfs iedere vorm van seksueel geweld wordt in een relatie als niet realistisch ervaren, zo lijkt het. Intieme terreur is zelfs een begrip, waarvan menig instantie niet eerder over heeft vernomen.

Te vaak vragen instanties en hen die daarvoor werken zich af ff misschien aangifte slechts is gedaan omdat het slachtoffer aandacht zoekt om verkeerde redenen, bijvoorbeeld het feit dat een procedure m.b.t. een omgangsregeling loopt en wordt aangegeven dat om die reden een aangifte wordt gedaan, zodat de vader in een kwaad daglicht komt te staan. Met andere woorden een vrouw die zich

ontworsteld aan huiselijk geweld door bij de man weg te gaan en daarna aangifte doet wordt standaard met wantrouwen en argwaan bejegend.

Zodra aangifte wordt gedaan van feiten waarbij een (ex) partner als verdachte heeft te gelden, dient direct een vragenlijst (SASH) ingevuld te worden om te kaderen of sprake is van een risico, men moet doorvragen en meedenken in het kader van veiligheid. Een aangifte, en dus het stappen uit een dergelijke 'relatie' kost veel moeite. Denk mee en oordeel niet, ga niet op zoek naar een verklaring, waarom deze man het zou doen. Leg contact met de coördinatoren die juist zijn ingesteld voor dit soort zaken, en raadpleeg de dichtstbijzijnde Centra Huiselijk Geweld. Verwijs een aangeefster door naar een gespecialiseerde slachtofferadvocaat, die overleg kan hebben met een CHG en de coördinerend officier van justitie. Samenwerken en deskundigheid is een vereiste.

Maar voordat dit kan gebeuren dienen de mannen en vrouwen achter de (politie)balie een dergelijk probleem te (h)erkennen. Opleiding is dus ook een vereiste, ook herhaling van die opleiding en de onderkenning dat er zaken zijn, die niet kloppen met onze denkbeelden. Aan het begin maar ook aan het eind van de keten.

Een voorbeeld uit de praktijk: een vrouw doet 6x aangifte (mishandeling, bedreiging, vernieling en stalking, gestart na de scheiding van haar ex-man) en maakt diverse meldingen; de aangiftes worden niet gekoppeld, hoewel de vrouw steeds vermeldt dat er meerdere aangiftes zijn gedaan en ze noemt zelfs de zaaksnummers daarvan.

Er is bewijs in de zin van camerabeelden, getuigen en telefoonberichten. Jeugdbescherming zit ertussen en dient als gevolg van de bedreigingen van de man de zaak over te dragen aan het landelijk expertise team (LET). Ook zij doen aangifte. Het CHG in Rotterdam (Filomena) pakt de zaak wel op en herkent de rode vlaggen. Mevrouw wordt in veiligheid gebracht, maar ook hier weet hij haar adres (van het safehouse) te achterhalen en komt haar wederom bedreigen en lastig vallen. Hun dochtertje kan en durft niet meer naar school; zij niet meer naar haar werk en heeft geen contact met haar familie.

Een veiligheidsplan wordt opgesteld, maar de rechter in de familiezaak bepaalt dat vader toch recht heeft om zijn dochtertje te zien. Immers dit is de enige reden waarom hij contact legt en waarschijnlijk wil mevrouw de omgang door het doen van aangiftes traineren. Inmiddels worden de aangiftes overgedragen aan het Openbaar Ministerie, maar ook die leggen geen koppeling en dagvaarden vader voor de feiten apart. Twee dagen voor de zitting wordt een advocaat ingeschakeld, de zaak staat voor een politierechter zitting (een bedreiging) en van de overige aangiftes en meldingen wordt geen notie genomen. Filomena geeft aan dat alle seinen op rood staan en we kunnen wachten op een escalatie. De zaak wordt van de rol getrokken en besloten wordt om voor alle zaken te dagvaarden op één zitting voor een meervoudige kamer. Maar drie weken later is het slachtoffer in bijzijn van haar dochtertje door haar hoofd geschoten. Vader zit vast en ontkent. Het gezamenlijk gezag is inmiddels beëindigd, maar mevrouw is nog wel verplicht om vader van informatie te voorzien "want hij blijft de vader". Ze leeft nog (verminkt voor de rest van haar leven), maar dat had zomaar anders kunnen zijn.

Vornoemde casus is geen excès maar een zich met te grote regelmaat herhalend voorbeeld van systeemfalen. LANGZS meent dat de nadruk zeer snel gelegd dient te worden op preventie, koppelen van zaken en tijdig ingrijpen. Dat alles kan slechts als vrouwen serieus genomen worden, risicotaxaties worden gemaakt en daarnaar wordt gehandeld.

Gespreksnotitie Tweede kamer Rondetafelgesprek Femicide

Het is 21.00 uur, de telefoon gaat. Ik - gedragswetenschapper in het crisisinterventieteam - heb bereikbaarheidsdienst. Collega's van het crisisinterventieteam bellen. Zij zijn met de politie ter plaatste bij een heftige geweldsituatie. Een Poolse vrouw is ernstig gewond, er is sprake van fors geweld; er is overal bloed. Zij is met haar 9-jarige dochter thuis en haar man is meegenomen naar het bureau. De vrouw zegt zeker bij haar man te blijven, en zodra hij vrijgelaten is, zal zij hem niet wegsturen. Haar dochter was getuige van het heftige geweld. De politie stelt voor dat het kind uithuisgeplaatst wordt als deze vrouw haar man de deur niet wijst. De vrouw blijft weigeren. De vraag aan mij is of ik binnen een paar uur een crisispleeggezin kan vinden. Ik probeer uit te leggen dat deze vrouw en kind samen naar een veilige plek moeten. Dat deze vrouw nu niet in staat is een goed overwogen besluit te nemen; zij is slachtoffer van extreem geweld. Alle alarmbellen gaan bij mij af. Ik vraag de politie om 24 uur: "Plaats moeder en kind bij ons in de veilige opvang, geef moeder géén keuze. Leg haar uit dat wij het noodzakelijk vinden dat zij en haar dochter tot rust komen. Deze vrouw handelt in stress en is afhankelijk van haar man. Zij heeft specialistische zorg nodig, zodat ook haar brein rustig wordt en zij inzicht kan krijgen in hoe zij beschermd kan worden. In wat zij en haar dochter nodig hebben. Ik vraag de politie of zij alsjeblieft meer dwingend willen zijn in hun advies. Zodat we een structurele oplossing kunnen bedenken, in plaats van thuis wachten tot het weer uit de hand loopt." Het eindresultaat: de dochter van negen jaar is uithuisgeplaatst. De vrouw blijft thuis, bij haar gewelddadige man. Deze vrouw wordt binnen zeven dagen het volgende slachtoffer van femicide.

Geachte leden van de Tweede Kamer,

Graag willen wij uw aandacht voor het alarmerende probleem van extreem geweld dat zich uit in partnermoord en femicide in Nederland. In Nederland wordt deze term nog bijna niet gebruikt, maar bericht de media over zaken waarin vrouwen worden vermoord als losse incidenten. Vaak met termen als "familiedrama", "eerwraak" of "crime passionele". Hierdoor wordt het probleem niet herkend (Visser, 2023). Deze vormen van geweld tegen vrouwen vormen een ernstige schending van mensenrechten en vereisen dringende actie van de overheid.

Jaarlijks worden er naar schatting 40 vrouwen vermoord. 60% is het slachtoffer van dodelijk geweld door hun partner of ex-partner. Dit onaanvaardbare geweld heeft verwoestende gevolgen voor de slachtoffers, hun families en de samenleving. Het is van cruciaal belang dat de overheid deze moorden serieus neemt en adequate maatregelen neemt om partnermoord te voorkomen en te bestrijden.

Femicide is vaak het eindresultaat van een patroon van geweld, dat vaak begint met huiselijk geweld. Dat geweld is niet van de een op de andere dag zo extreem. Het heeft een patroon, waarbij er signalen zijn die kunnen duiden op een fatale afloop. De gevaren voor vrouwen bevinden zich vaak in de vertrouwde omgeving van huiselijke relaties. Achter gesloten deuren kunnen zich schrijnende situaties afspelen. Vrouwen die slachtoffer zijn, hebben vaak te maken met schaamte, angst voor wraakgevoelens en leven een steeds geïsoleerder bestaan. Ze zijn vaak economisch, materieel of emotioneel afhankelijk van hun partner. Binnen sommige culturen en gemeenschappen is geaccepteerd, maar extreem huiselijk geweld komt overal voor. In alle 'lagen' van de samenleving. En ook onder jongeren; dating violence is vaak een voorspeller van extreem geweld in een latere relatie.

Vrouwen die te maken hebben met een diepgewortelde gewoonte van gewelddadige onderdrukking van hen en van hun kinderen; gewoonten in een cultuur of in dit ene gezin en deze ene familie zijn gesocialiseerd om aan zichzelf te twijfelen en geweld tegen hen te bagatelliseren. Net als de Poolse

vrouw in het voorbeeld uit de praktijk van het crisisinterventieteam. Soms is er helemaal geen geweldspatroon, en is een relatiebreuk of 'eerschade' een plotse aanleiding voor femicide.

Om femicide, als extreme vorm van geweld tegen vrouwen en kinderen, aan te pakken, zijn de volgende maatregelen essentieel:

1. Bewustwording en preventie: Een grootschalige bewustwordingscampagne is noodzakelijk om de samenleving te informeren over de ernst en omvang van partnermoord en femicide. Om signalen als stalking, bedreiging, huiselijk geweld of een verontrustende aangifte te herkennen, en te weten wat te doen. De basis hiervoor is de [factsheet](#) 'intiem terreur'. Preventieprogramma's zijn nodig op scholen, in gemeenschappen, bij partners in het brede sociale domein en bij hulpverleners, ook gedeeld via de media, met speciale nadruk op het bevorderen van gelijkheid tussen de seksen, het respecteren van elkaars grenzen en het herkennen van tekenen van geweld. [Een voorbeeld](#)
2. Verbetering van signalering, handelen en wetgeving. De huidige wetgeving over partnermoord moet kritisch worden beoordeeld en indien nodig worden versterkt. Kern is dat huiselijk geweld eerder verzwarend dan ontlastend moet worden gewogen. Er moet prioriteit worden gegeven aan het waarborgen van de veiligheid van slachtoffers, wanneer er signalen zijn.
3. Instanties moeten – in lijn met het Verdrag van Istanbul (2016) – getraind zijn om signalen van extreem geweld te leren herkennen en effectief te reageren op meldingen van partnergeweld en de risico's op partnermoord te beoordelen. Om vervolgens direct te schakelen met specialistische hulpverlening. Ingrijpen bij extreem geweld is noodzakelijk. Slachtoffers in deze situaties zijn lang niet altijd in staat om een inschatting van hun veiligheid te maken, al zijn zij volgens de wet wilsbekwaam. Het is van belang rust te creëren en in te zetten op een duurzaam veiligheidsplan. Een huisverbod of het kortdurend uit huis halen van moeder en kinderen kunnen passende interventies zijn. Onderdeel van de duurzame veiligheid is altijd het veiligheidsplan. Hierbij heeft de nabije/informele omgeving van het slachtoffer een belangrijke rol en moet voor elk kind een passend plan gemaakt zijn. Kinderen hebben het recht te weten hoe zij zelf kunnen handelen en een gevoel van regie te hebben bij situaties van onveiligheid.
4. Versterking van slachtofferondersteuning: Het is van cruciaal belang dat slachtoffers van extreem huiselijk geweld ongehinderd toegang hebben tot specialistische ondersteuning en bescherming.
5. Samenwerking en coördinatie: Effectieve aanpak van partnermoord vereist een nauwe samenwerking tussen verschillende instanties en organisaties, waaronder politie, justitie, hulpverleningsinstanties en gezondheidszorg. Er moeten duidelijke protocollen en procedures worden vastgesteld om informatie-uitwisseling eenvoudig en verplicht te maken, risico's te beoordelen en snelle en passende maatregelen te nemen om slachtoffers te beschermen.

Ilona Brekelmans – hoofd inhoudelijke ontwikkeling bij Sterk Huis

Over Sterk Huis

Sterk Huis biedt gezinshulpverlening bij opvoedingsvragen, problemen in de ontwikkeling en geweld in afhankelijkheidsrelaties: systemisch, traumasensitief en veiligheid voorop. www.sterkhuis.nl

Femicide is al jaren een groot probleem in Nederland, in de top 3 in Europa, en de cijfers zijn ook al jaren stabiel: iedere 8 dagen wordt in ons land een vrouw vermoord, 6 op de 10 slachtoffers door een partner of een ex. Vaak op het moment dat de vrouw de relatie wil verbreken of net heeft verbroken. Nadine, Eva, Sylvana, Esmee, Shella, de lijst met slachtoffers is eindeloos. Nabestaanden en vrouwen die een moordaanslag overleven zien achteraf de signalen. En iedere keer vinden bureaus, kennissen en collega's het erg wat er gebeurt en brengen media het bericht van de (poging tot) vrouwenmoord als een losstaand feit. Maar er verandert niets, mede omdat het patroon niet wordt gezien.

Regelmatig hoor ik van slachtoffers die een moordaanslag overleefden, maar ook van nabestaanden en slachtofferadvocaten, dat er meerdere keren naar de politie wordt gestapt om aangifte te doen of om melding te maken van lichamelijk of psychisch geweld. De politie vertelt hen dan dat er niets kan worden gedaan omdat er geen bewijs is. Maar in artikel 1 van de politiewet staat duidelijk dat ze 2 taken hebben: rechtshandhaving en zorg: '.....het waken over de veiligheid van personen.' Het is dan ook de taak van de politie om eerder op te treden en niet te wachten tot het te laat is om nog in te grijpen. Hier kan en moet mijns inziens de overheid ingrijpen. In 2016 heeft Nederland de Istanbul Conventie ondertekend, waarbij de overheid de verplichting is aangegaan om huiselijk geweld met wetgeving te bestrijden en te voorkomen. De overheid faalt hierin.

Voor de podcast Vrouwenmoord heb ik ook geprobeerd antwoorden te krijgen van de overheid. Maar ik ben van het kastje naar de muur gestuurd: minister Yesilgöz verwees naar minister Weerwind, die naar het ministerie van VWS verwees. De minister van dat ministerie wist niet wat femicide is en de verantwoordelijk staatssecretaris komt met algemeenheden. Prioriteit of enige urgentie om als overheid wat te doen aan femicide is er niet of nauwelijks. Dat blijkt ook uit de oproep van experts aan de overheid in maart dit jaar: het Landelijk Netwerk Veilig Thuis en de Vrouwenopvang verlangen van de overheid een betere aanpak inzake femicide. Ik denk daarbij dat ook de strafbaarstelling van vrouwenmoord een goede toevoeging zou zijn. Voor mannen (of vrouwen) die hun partner of ex vermoorden zou in het wetboek van strafrecht een aparte straf(maat) met betrekking tot femicide moeten komen.

In 2021 wordt Eva Veerman vermoord door haar partner met wie ze de relatie wil beëindigen, de dader overlijdt later door zelfdoding. De politie doet vanwege de zelfdoding geen onderzoek en sluit het onderzoeksdossier. En dat is een groot punt, niet alleen voor de registratie van femicide, maar ook voor nabestaanden die met veel vragen blijven zitten.

Ieder jaar weer worden zo'n 40 vrouwen vermoord, zonder dat dat überhaupt wordt geregistreerd als femicide. Zo kan de grootte van het probleem van vrouwenmoord ook niet duidelijk worden. Betere registratie van femicide kan leiden tot het nemen van maatregelen. Door de overheid maar ook door slachtoffers zelf. Dit heeft ook betrekking op dat patroon waar ik het aan het begin over heb.

De vrouwen die ik spreek en een moordaanslag hebben overleefd, zijn boos en verdrietig dat zij moeten vluchten, alles achter moeten laten, een nieuw leven moeten opbouwen op een geheim adres. Zij vinden dat juist de dader elders ondergebracht zou moeten worden. Een contactverbod of noodknop helpt hen niet als iemand het in zijn hoofd heeft om iemand te vermoorden. Dit geldt ook voor slachtoffers van huiselijk geweld en stalking. Een systeem waarbij de dader elders verplicht een nieuw leven opbouwt zou voor de slachtoffers beter zijn.

In het buitenland wordt (het voorkomen van) femicide serieus genomen door de overheid, waarbij huiselijk geweld als signaal wordt gezien. Zo wordt in Spanje nagedacht over het waarschuwen van mishandelde vrouwen als hun partner eerder is veroordeeld voor huiselijk geweld. In Engeland kunnen vrouwen bij de politie informeren of hun (nieuwe) vriend een strafblad heeft met betrekking tot huiselijk geweld. De Nederlandse overheid zou dit soort voorbeelden uit het buitenland kunnen meenemen in maatregelen tegen femicide.

Uit representatief onderzoek dat Hart van Nederland deed voor de podcast Vrouwenmoord, blijkt dat maar weinig Nederlanders weten wat femicide is: in december 2022 was dat 33 procent. Anderhalve maand later, nadat de podcast is gelanceerd weet 50 procent dat er vrouwenmoord mee wordt bedoeld. Bewustwording kan bijdragen aan het omlaag brengen van de cijfers. Als politie, hulpverleners en vrouwen zelf de signalen herkennen, kunnen ze op tijd maatregelen nemen en kan mogelijk vrouwenmoord worden voorkomen. Het probleem zal nooit helemaal kunnen worden opgelost, maar meer maatregelen vanuit de overheid kan bijdragen aan minder slachtoffers door femicide.

Esther Monsma

Journalist

Hart van Nederland

1. Cijfers omlaag
2. Politie trainen om te handelen
3. Prioriteit vanuit overheid
4. Strafbaarstelling femicide
5. Registratie
6. Bewustwording
7. Maatregelen vanuit overheid

Rondetafelgesprek Tweede Kamer over femicide

Dr. Pauline Aarten, senior onderzoeker bij Fonds Slachtofferhulp en gastonderzoeker bij Universiteit Leiden

Als wetenschapper houd ik mij al jaren bezig met belangrijke vraagstukken rondom slachtofferschap en daderschap van moord en doodslag in Nederland. Specifiek heb ik expertise opgebouwd in de aard, omvang en risicofactoren van partnerdoding. Nu zet ik mij, als senior onderzoeker bij Fonds Slachtofferhulp, in voor (het verstevigen van) de maatschappelijke positie van slachtoffers. Vanuit mijn wetenschappelijke expertise vind ik het essentieel om eerst stil te staan bij de betekenis en toepassing van de term femicide. Vanuit mijn beleidsexpertise zal ik daarna ingaan op de mogelijkheden omtrent de aanpak van femicide.

De term femicide

In één van de eerste publicaties over *femicide*, maar maatschappelijk nog steeds actueel, wordt *femicide* gedefinieerd als vrouwen die door mannen worden gedood om hun vrouw-zijn, gevoed door haat, minachting, plezier of vanuit het idee dat vrouwen als mannelijke eigendom worden beschouwd.¹ Simpel gezegd, *femicide* betreft **het doden van vrouwen vanwege hun gender**.

In deze term zit een aanname waar enige **nuance** op zijn plaats is: dat vrouwen worden vermoord vanwege hun vrouw-zijn.² Uit onderzoek blijkt echter dat er verschillende andere motieven zijn waarom vrouwen worden gedood. Het is lang niet altijd vanwege haar gender. Als voorbeelden wijs ik op een uit de hand gelopen burenruzie of tijdens een gewelddadige beroving.³

Vrouwen worden echter voornamelijk door hun **mannelijke (ex-)partner** gedood (60%). Partnerdoding – vaak synoniem voor femicide – wordt regelmatig in verband gebracht met een misogynistisch motief. Dit komt omdat we partnerdoding frequent zien als het eindpunt van een continuüm van geweld. Hoewel eerder huiselijk geweld en intieme terreur bekend staan als belangrijke voorspellers van partnerdoding⁴ betreft het zeker niet de enige motieven waarom mannen hun vrouwelijke (ex-)partner doden. Ook binnen het fenomeen partnerdoding is er sprake van heterogeniteit. We kunnen niet spreken over een specifiek type slachtoffer, dader en motief. In mijn recent gepubliceerde onderzoek heb ik gevonden dat vrouwen om **verschillende motieven** worden gedood door hun (ex-)partner: na langdurig huiselijk geweld/intieme terreur of omdat de man door grote financiële schulden zijn partner de waarheid niet durft te vertellen uit angst om haar te verliezen. Andere motieven die ik heb gevonden: omdat hun mannelijke partner in een psychose zat ten tijde van het delict of omdat de man het gepest, getreiter en de krenking van zijn (ex-)partner niet meer trok.

Partnerdoding kent vele gezichten en door oog te hebben voor de verschillende typen daders en motieven kunnen we ook beter inspelen op de aanpak en preventie van geweld tegen vrouwen.

Betekent dit dat de term *femicide* weinig of niet bruikbaar is? Nee, de term zorgt dat we aandacht hebben voor geweld tegen vrouwen dat **disproportioneel** veel in gezinsverband plaatsvindt in vergelijking met mannen. En dat is hoognodig, want meer aandacht is nodig om geweld tegen vrouwen achter de voordeur aan te pakken.

¹ Radford J. & Russell D. (1992). *Femicide: The Politics of Woman Killing*. Twayne.

² Zie ook Liem, M.C.A. (2021). Femicide: een kritische reflectie op het gebruik van de term. *Boom Strafblad*, 5, 164-166.

³ Liem, M.C.A., Aarten, P.G.M. e.a. Patterns of Female Homicide Victimization in Europe. Ingediend bij een wetenschappelijk tijdschrift.

⁴ Spencer, C. M., & Stith, S. M. (2020). Risk factors for male perpetration and female victimization of intimate partner homicide: A meta-analysis. *Trauma, Violence and Abuse*, 21(3), 527-540.

Welke aanpak is nodig?

Hoe gaan we geweld tegen vrouwen, en met name partnerdoding, stoppen? Het volledig voorkomen is, naar mijn mening, onmogelijk. Toch zijn er twee belangrijke streefdoelen die het mogelijk maken om geweld tegen vrouwen te verminderen:

- (1) meer aandacht voor de heterogeniteit waarin partnerdoding plaatsvindt via scholing en educatie
- (2) een betere samenwerking tussen juridische- en hulpverleningsinstanties

Een eerste vereiste is dat we bewuster moeten worden dat partnerdoding onder verschillende omstandigheden plaatsvindt. Een vrouw die gedood wordt door een psychotische partner heeft een andere aanpak om toekomstige gevallen te voorkomen dan een vrouw die na een langdurige mishandeling wordt gedood. Hiermee samenhangend moeten we ook bewust zijn van de **verschillende vormen van huiselijk geweld** en mogelijke **rode vlaggen** in een relatie. Dit betekent dat we ons niet moeten blindstaren op fysiek geweld. Ook andere vormen van geweld, zoals psychisch geweld en economisch geweld kunnen een belangrijke rol spelen in de totstandkoming van partnerdoding. Maar ook of een relatie gekenmerkt door dreiging van geweld of zelfdoding is een belangrijke rode vlag. Daarbij is het allereerst belangrijk om de **wetenschappelijke inzichten** over de verschillende vormen en bijbehorende risico's meer te delen met de professionals. Een mooi voorbeeld betreft de [factsheet](#) over intieme terreur van Geweld hoort nergens thuis. Daarnaast ligt er een belangrijke taak in de **scholing van professionals** en **publieksvoorlichting** zodat signalen tijdig herkend worden en ingegrepen kan worden. In het plan 'Aanpak femicide' van Barbara Godwaldt staan mooie concrete actiepunten over betere voorlichting en educatie.

Een tweede vereiste is dat instanties die gericht zijn op de vroegtijdige herkenning en aanpak van geweld in gezinsverband **beter gaan samenwerken**. Zowel onze juridische aanpak als het zorgbeleid zijn sterk gericht op geweld in afhankelijkheidsrelaties en er staat een indrukwekkende formele infrastructuur om kinderen, volwassenen en ouderen te beschermen tegen interpersoonlijk geweld. Uit onderzoek⁵ blijkt echter dat, ondanks de goed bedoelde inspanningen van beleidsmakers en professionals, niet alle slachtoffers van huiselijk geweld ervaren dat zij adequaat geholpen worden. Soms treden er zelfs situaties op die paradoxaal kunnen worden genoemd: de aanpak om slachtoffers te beschermen leidt **niet of onvoldoende tot veiligheid**, het leidt tot **secundaire victimisatie** en soms zelfs tot **herhaald slachtofferschap**. Ter illustratie: soms moeten slachtoffers bij diverse instanties steeds opnieuw hun verhaal doen en screenings doorlopen om in aanmerking te komen voor specifieke voorzieningen of hulp. Wanneer ze niet in aanmerking komen, bestaat het risico dat ze weer terugkeren naar hun gewelddadige partner. Ook professionals ervaren frustraties en knelpunten in de samenwerking met anderen. Illustratief hiervoor is de [Frustratiewijzer](#) van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Movisie en het Nederlands Jeugdinstituut. Hierin staan de vijf meest voorkomende frustraties maar ook oplossingen van professionals in de samenwerking rond huiselijk geweld en kindermishandeling. Een betere samenwerking, of het aanwijzen van een slachtoffervertegenwoordiger die de partijen samenbrengt en de processen kan stroomlijnen, kan ervoor zorgen dat vrouwelijke slachtoffers uit een (potentieel) gewelddadige situatie kunnen komen en blijven. Doordat er vanuit een **multidisciplinair perspectief** gezamenlijk oog is voor hun behoeften. Alleen samen kunnen we meer betekenen voor vrouwelijke slachtoffers van alle vormen van intiem partnergeweld en erger voorkomen.

Tot slot

Het gezegde 'het gezin is de hoeksteen van de samenleving' is ons allen wel bekend. Maar het gezin kan ook tot een van de meest gewelddadige sociale instituties worden gerekend. Het is belangrijk dat we hier meer aandacht voor hebben in onze aanpak, willen we het aantal vrouwelijke slachtoffers verminderen. Want elk verloren leven is er één te veel.

---

⁵ Mellaard, A.C. (2022). *Reassembling violence against women in intimate relationships in the Netherlands: An ethnographic analysis of domestic violence policy assemblages in practice*, PhD-thesis, Radboud Universiteit Nijmegen.